

ปรมาัตถธรรม (๑๐)

สุภีร์ ทุมทอง

๒๕ มกราคม ๒๕๖๑

ปรหมัตถธรรม ๔

- (๑) จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑
- (๒) เจตสิก ๕๒
- (๓) รูป ๒๘
- (๔) นิพพาน

นิพพานปรมาตม์

นิพพานปรมัตถ์

นิพพานํ ปน โลกุตตรสงฺขาทํ จตุมคฺคญาเณน สจฺฉิกาตพฺพํ,
มคฺคผลานมารมฺมณญฺตํ วานสงฺขาทาย ตณฺหาย นิกฺขนตฺตฺตา
นิพพานนฺติ ปวฺจจติ

ตเทตํ สภาวโต เอกวิธมฺปิ,

สอฺปาทีเสสฺสนิพฺพานธาตุ อณฺุปาทีเสสฺสนิพฺพานธาตุ เจติ

ทฺวิธํ โหติ การณฺปรียาเยน

ตถา สฺุณฺญตํ อนิมิตฺตํ อปฺปณฺิหิตญฺเจติ ตฺวิธํ โหติ อาการเภทน

นิพพานปรหมัตถ์

นิพพาน มี ๑ คือ สันติลักขณะ

นิพพาน มี ๒ คือ สอุปาทิเสสนิพพาน, อนุปาทิเสสนิพพาน

นิพพาน มี ๓ คือ สุญญตนิพพาน, อนิมิตตนิพพาน,

อัปปณิहितนิพพาน

นิพพานปรมัตถ์

ยาวตา ภิกขเว ธมฺมา สงฺขตา วา อสงฺขตา วา,
วิราโค เตสํ อคฺคมกฺขายตี, ยทิตฺถํ มทนินฺนมทนโน
ปีปาสวินโย อาลยสมุคฺชมาโต วฏฺฏุปฺจเฉโธ
ตณฺหกฺขโย วิราโค นโรโร นิพฺพานํ.

(อ.จตุกก. ๒๑/๓๔ อัคคัปปสาทสูตร)

นิพพานปรมัตถ์

อสงขตํ อนตํ อนาสวํ
อชชชรรนตํ ฐวํ อปโลกินํ
อมตํ ปณฺีตญจ สิวญจ เขมํ
อนีติกํ อนีติกธมมํ
อพฺยาปชฺโณม วิราโค จ
ทีปํ เลณญจ ตาณญจ

สจฺจญจ ปารํ นิปฺณํ สุตฺตทสํ
อนิทสฺสนํ นิปฺปปญจสนตํ.
ตณฺหากุขโย อจฺจริยญจ อพฺภุตํ
นิพฺพานเมตํ สุกเตน เทสีตํ.
สุทฺธิ มุตฺติ อนาสโย
สรณญจ ปฺรายนํ.

(สํ.สพฺา. ๑๘ อสงขตสํยุตฺต)

นิพพานปรมัตถ์

ตีณิมานิ ภิกขเว อสงขตสฺส อสงขตลกฺขณานิ.

กตมานิ ตีณิ.

น อูปปาโท ปณฺญายติ, น วโย ปณฺญายติ,

น จิตฺตสฺส อณฺญตฺตํ ปณฺญายติ.

อิมานิ โข ภิกขเว ตีณิ อสงขตสฺส อสงขตลกฺขณานิ.

(อ.ติก. ๒๐/๔๘ อสงขตลักขณสูตร)

นิพพานปรมัตถ์

ตีณิมานิ ภิกขเว สงฺขตสฺส สงฺขตลกฺขณานิ.

กตมานิ ตีณิ.

อุปฺปาโท ปณฺญายติ, วโย ปณฺญายติ,

จิตฺตสฺส อณฺญตฺตํ ปณฺญายติ.

อิมานิ โข ภิกขเว ตีณิ สงฺขตสฺส สงฺขตลกฺขณานิ.

(อ.ติก. ๒๐/๔๗ สังขตลักขณสูตร)

นิพพานปรมัตถ์

อธิคโต โข มุยายั ธมโม คมภีโร ทุทฺทโส ทุรฺนุโพโธ
สนฺโต ปณฺีโต อตฺกฺกาจโร นิปุโณ ปณฺทิตเวทนีโย.

อालยรามา โข ปนายั ปชา อालยรตา อालยสมฺมุทิตา.

อालยรามาย โข ปน ปชาย อालยรตาย อालยสมฺมุทิตาย
ทุทฺทสั อิทํ ฐานํ, ยทิตํ อิทปฺปจฺจยตา ปฏฺิจฺจสมฺบุปาโท.

อิทมฺปิ โข ฐานํ ทุทฺทสั, ยทิตํ สพฺพสงฺขารสมโธ

สพฺพูปธิปฏฺินิสฺสคฺโค ตณฺหากุขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานํ.

(ม.มู. ๑๒/๒๘๑ ปาสราสีสูตร)

นิพพานปรมัตถ์

กตมา จ ภิกขเว อริยา ปริเยสนา.

อิธ ภิกขเว เอกจโจ อตตนา ชาติธมโม สมานो ชาติธมเม

อาทีนโว วิทิตวา อชาตํ อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ นิพฺพานํ ปริเยสตี,

อตตนา ชราธมโม... อชรํ อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ นิพฺพานํ ปริเยสตี,

อตตนา พยาธิธมโม ... อพฺยาธี ...,

อตตนา มรณธมโม ... อมตํ, อตตนา โสภธมโม ... อโสภํ,

อตตนา สักกิสสรธมโม... อสักกิสฺสฺสจฺจํ อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ นิพฺพานํ ปริเยสตี.

(ม.ม. ๑๒/๒๗๕ ปาสราสีสูตร)

นิพพานปรมัตถ์

เทวมา ภิกขเว นิพพานธาตุโย. กตเม เทว.

สอุปาทิเสสา จ นิพพานธาตุ อนุปาทิเสสา จ นิพพานธาตุ.

กตมา จ ภิกขเว **สอุปาทิเสสา นิพพานธาตุ.** อีธ ภิกขเว ภิกขุ

อรหํ โหติ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณียो โโอहितภาโร अनुपपत्तसत्तโธ

ปริกขีณภวส์โยชโน สมมทถญญา วิมุตโต, ตสฺส ติฏฐนฺเตว ปญจินฺทรียานิ,

เยสํ อวิฆาตตฺตา มนาปามนابق ปจฺจนฺโกติ, สุขทุกขํ ปฏิสํเวทยติ,

ตสฺส โย รากกขโย โทสกขโย โมหกขโย.

อัยํ วุจฺจตี ภิกขเว สอุปาทิเสสา นิพพานธาตุ.

(ขุ.อิติ. ๒๕/๔๔ นิพพานธาตุสูตร)

นิพพานปรมัตถ์

กตมา จ ภิกฺขเว **อนุปาติเสสา นิพพานธาตุ.**

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ โหติ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรรมโย

โอहितภาโร อนุปตฺตสทตฺโถ ปริกฺขีณภวสฺสโยชโน

สมมทญฺญา วิมุตฺโต, ตสฺส อิธเว ภิกฺขเว

สพฺพเวทยิตานิ อนภินนฺทิตานิ สีสฺติ ภวิสฺสนฺติ.

อัยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อนุปาติเสสา นิพพานธาตุ.

(ขุ.อิติ. ๒๕/๔๔ นิพพานธาตุสูตร)

นิพพานปรมัตถ์

เทว อีมา จกฺขุมตา ปกาสีตา
เอกา หิ ธาตุ อธิ ทิฏฐธมฺมิกา
อนุปาทิเสสา ปน สมปรายิกา
เย เอตทญฺเอย ปทํ อสงฺขตํ
เต ธมฺมสाराธิคมกฺขเย รตา

(ขุ.อิตฺติ. ๒๕/๔๔ นิพพานธาตุสูตร)

นิพฺพานธาตุ อนิสฺสีเตน ตาทินา
สอุปาทิเสสา ภาวเนตฺติสงฺขยา
ยมฺหิ นีรुชฺฌนฺติ ภาวานิ สพฺพโส
วิมุตฺตจิตฺตา ภาวเนตฺติสงฺขยา
ปทํสุ เต สพฺพภาวานิ ตาทิโน.

นิพพานปรมัตถ์

ทวิสุโข อานนท กาลสุ อตีวีย ตถาคตสุส กาโย
ปริสุทฺโธ โหติ ฉวิวณฺโณ ปรีโยทาโต. กตเมสุ ทวิสุ.
ยญจ อานนท รตฺตี ตถาคโต **อนุตฺตรํ สมมาสมโพธิ อภิสมพุชฌตี,**
ยญจ รตฺตี **อนุปาทิสเสสาย นิพพานธาทูยา ปรีนิพพายตี.**
(ที.ม. ๑๐/๑๙๕ มหาปรีนิพพานสูตร)

นิพพานปรมัตถ์

รูปสฺส เตวว ภิกฺขเว อนิจฺจํ วิทิตฺวา วิปริณามํ วิกฺราคมํ นิโรธํ

“ปุพฺเพ เจว รูปํ เอตฺรหิ จ สพฺพํ รูปํ อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ”ติ

เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญาย ปสฺสโต

เย โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา, เต ปหิยฺยนฺติ.

เตสํ ปหานา น ปริตสฺสตี, อปริตสฺสํ สุขํ วิหฺรตี,

สุขวิหฺรตี ภิกฺขุ “**ตทงฺคนิพฺพุโต**”ติ วุจฺจตี.

เวทนาย เตวว ภิกฺขเว ...

(ส.ข. ๑๗/๔๓ อตฺตทีปสูตร)

นิพพานปรมัตถ์

“สนฺทิกฺขิณํ นิพพานํ สนฺทิกฺขิณํ นิพพานนฺ”ติ อารุโส วุจฺจติ,
กิตฺตาวตฺตา นฺ โข อารุโส สนฺทิกฺขิณํ นิพพานํ วุตฺตํ ภควตา. (พระอุทายี)
อิธารุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามะหิ ... ปฐฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ.
เอตฺตาวตฺตาปิ โข อารุโส สนฺทิกฺขิณํ นิพพานํ วุตฺตํ ภควตา ปรียาเยน ...
ทุติยํ ฌานํ ... ตติยํ ฌานํ ... จตฺตถํ ฌานํ ... อากาसानญฺจายตฺนํ ...
วิญญานญฺจายตฺนํ ... อากิณฺจญฺจายตฺนํ ... เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนํ ...
เอตฺตาวตฺตาปิ โข อารุโส สนฺทิกฺขิณํ นิพพานํ วุตฺตํ ภควตา ปรียาเยน
(อ.นวก. ๒๓/๔๗ สันทิกฺขิณนิพพานสูตร)

นิพพานปรมัตถ์

ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญาตนํ
สมตฺตํกมฺม สญฺญาเวทยิตฺตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรตี,
ปญฺญา ยจฺจ สทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหนฺตี.

เอตฺตาวตฺตปิ โข อาวุโส สนนฺทิสฺสํ นิพฺพานํ

วุตฺตํ ภควตา นิปฺปรียายเณ. (พระอานนท)

(อ.นวก. ๒๓/๔๗ สันตนิพพานสูตร)

นิพพานปรมัตถ์

[๔๘] “นิพพานํ นิพพานนุ”ติ อาวุโส วุจฺจติ ...

[๔๙] “ปรินิพพานํ ปรินิพพานนุ”ติ อาวุโส วุจฺจติ ...

[๕๐] “ตทงฺคนิพพานํ ตทงฺคนิพพานนุ”ติ อาวุโส วุจฺจติ ...

[๕๑] “ทีฏฺฐธมฺมนิพพานํ ทีฏฺฐธมฺมนิพพานนุ”ติ อาวุโส วุจฺจติ ...

นิพพานปรมัตถ์

สมุมาทิจฺฉฐิยา กตเม ปญจ นีโรธา. วิกขมฺภนนิโรโธ ตทงฺคนิโรโธ
สมุจฺเจทนิโรโธ ปฏิปฺปสฺสทฺธินิโรโธ นิสฺสรณนิโรโธ.

วิกขมฺภนนิโรโธ จ นีวรณานํ ปฐฺมชฺฌานํ ภาวยฺโต,
ตทงฺคนิโรโธ จ ทิจฺฉฐิคฺตานํ นิพฺเพธภาคิยํ สมาริ ภาวยฺโต,
สมุจฺเจทนิโรโธ จ โลกุตฺตรํ ขยคามิ มคฺคํ ภาวยฺโต,
ปฏิปฺปสฺสทฺธินิโรโธ จ ผลกฺขณ,
นิสฺสรณนิโรโธ จ อมตา ธาตุ.

... ปญจ วิเวกา, ปญจ วิกาธา, ปญจ โวสฺสคฺคา ...

(ขุ.ป. ๓๑/๒๔ มัคคังคนิตฺเทศ)

นิพพานปรมัตถ์

สนฺติ ภิกฺขเว เอเก สมนพฺร่าหฺมณา

ทิจฺจธมฺมนิพฺพานวาทา สโต สตฺตสฺส

ปรมทิจฺจธมฺมนิพฺพานํ ปญฺญเปนฺติ ปญฺจหิ วตฺตฺตฺหิ.

(ที.สี. ๘/๘๓ พรหมชาลสูตร)

นิพพานปรมัตถ์

ชีฆจฺฉา ปรมมา โรคา
เอตํ ญฺตฺวา ยถาภูตํ

(ขุ.ธ. ๒๕/๒๐๓)

สงฺขารา ปรมมา ทุกฺขา
นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ.

สวัสดีครับ